

AMICULU FAMILEI

DIUARIU BELETRISTICU SI ENCICLOPEDICU-LITERARIU CU ILLUSTRATIUNI.

Joanu Fekete Negrutiu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
(Urmare)

III.

Joanu Fekete Negrutiu a fostu, — precum s'a vediutu: — profesoru, protopopu si canonicu, ér' cá cetatïanu a representatu pre natiunea s'a cá: deputatu in diet'a din Sibiu, in senatulu imperiale si cá representante alesu in comitetele administrative ale comitatului Clusiu si Alb'a-inferióra etc. — Se-lu insoçimu dara pe tóte terenurile acestea:

a) Cá profesoru pe terenulu scolaristicu si literariu.

Cá unulu dintre cei mai distinsi scolari, pregatitu si provediutu intr'una mesura mare cu tóte cunoscintiele, ce se predáu atunci in gimnasiu si facultatea teologica, si apoi pre lângá temperamentulu seu colericu, si cu naturelulu seu vioiu, n'a potutu se fie de cátu unu profesoru distinsu. Éta cum — 'lu caracteriséza unulu dintre cei mai buni invetiacei de ai sei¹⁾ din clas'a gimnasiale numita »fisica«: — Negrutiu érá unu profesoru impunatoriu, dar' simpaticu si cá atare

¹⁾ Reverendissimulu domnu Andreiu Antonu, archidiaconulu Gherlei.

fórte placutu studentiloru. Dotatu cu una fantasia viua, cu una pricepere usióra, cu una judecata chiara dar' profunda, cu una anima simtietóre si profusa: de bunatate, dreptate, iubire si pietate, cu un'a vointia resoluta si energica in lucrare, si apoi preste tóte entusiasmatu preste mesura de caus'a tinerimei!... Prelegerile lui eráu, — precum invetiasemu in filosofia, cá ale lui Socrate. Predare usióra, scurta, vorbe puçine dar' multu-cuprindietóre, indreptate invetiaceiloru adunati la »fisica« in giurulu lui, carele singuru érá numai in stare, — cu gigantic'a s'a potere, — a intórce si inverti masin'a cea mare electrica. Raspunsurile afabile si precise date la intrebarile puse lui prin elevi, — una dispositia buna si una mare bucuria, candu vedeá tinerimea seteósa de a cunoşce nóue lucruri si nóue invetiaturi, i schinteia din ochii sei cei vioi si se reversá cu imbelsiugare preste faci'a lui pururea vesela.

Cá profesoru de limb'a si literatur'a romána la gimnasiulu parintiloru piaristi din Clusiu, — intr'una epoca fórte mişcata de agitatiuni nationali, — impreună cu prelegerile s'ale de una natura strénsu didactica

si celea de educatiune nationalu-politica. Dênsulu, cu tactulu finu si una prudentia rara, sciù se descepte in anemele tinerimei române studiöse: totu ace'a-si iubire, acel'a-si zelu si acelu sacru entusiasmu pentru caus'a româna, cum faceáu profesorii unguri cu junimea magiara. Deosebirea erá numai: cà profesorulu românu erá singuru singurelu fația cu un'a falanga de profesori magiari! Cas'a protopopului Negrutiu erá loculu convenirei de predilectiune atâtu a intelegintiei mai mature câtu si mai virtuosu a tinerimei romane din Clusiu, — ne spune Papiu Ilarianu in istori'a s'a.

»Este de mirare demnu, — dîce istoriculu nationalu, — curagiulu acestoru tineri (studenti), cari in cuibulu ungurismului celui mai fanaticu, 'si bateá jocu de ungurismu... Acêsta tinerime âmblá in glóte de câte 30 si mai multi insi pre pietiele Clusifului, se aduná la protopopulu Negrutiu,.... unde se consultá, cântá versuri si legeá diurnalele nationale.« — Éca ce scóla mai tieneá profesorulu Negrutiu, afara de cea dintre patru pareti. Si apoi si aci cá si in Blasiu a fostu dênsulu totu acel'a: precum marturisescu directorii gimnasiali unguri.

Vomu reproduce aci unu atare testimoni, estradatu la 6. Februariu 1859, su nr. 17. In acest'a se dîce: »Subscrisulu adeverscu prin acêst'a, cumcà Preaonoratulu domnu Joane Fekete, denumitu prin Inaltulu Consiliu ces. reg. locu-tiitoriu alu Transilvaniei cu datulu 22. Nov. 1850 Nr. 27899. de profesoru alu limbei daco-romane prelânga gimnasiulu superioru publicu romano catolicu din Clusiu, a portatu oficiulu seu de profesoru dela inceputu, — precum dovedescu informatiunile susternute la locurile mai inalte prin antecesorii miei, si precum am esperiatu si eu in decursu de optu ani, — cu lauda. Barbatulu acest'a, distinsu prin sciintia si prin darurile frumóse ale mintiei, si ornatu cu facultati, posiede unu daru didacticu practicu si tractéza cu scolarii intr'unu modu deosebitu, adeversatu-parintiescu.« ¹⁾

¹⁾ In originalu latinescu:

»Infrascriptus vigore praesentium testor, Adm. Rev. Dnum Joannem Fekete per excelsum Caes. Reg. Consilium Locumtenentiale Transilvanicum ddto 22-ae Nov. anni 1850 Nr. 27.899 in gimnasio majore publico Rom. Cath. Claudiopolitano

Totu asemenea marturisesce si altu testimoni ddto 10 Martie 1856.

Dar' Joanu F. Negrutiu nu s'a marginitu cá cei mai multi dintre profesori si invetiatori numai la tîenerea óreloru prescise, in ângustulu spatiu a celoru patru pareti din scóla, cî convinsu despre ace'a cà: »lumin'a nu trebuie ascunsa, cî trebuie asiediatá asia incátu se lumineze toturoru«, — cunoscintiele si esperintiele sale si-le-a adunatu intr'un'a si tiparindu-le le-a impartasitu publicului celu mare sciutoriu de carte.

Scopulu ce l'a condusu in lucrarile s'ale literarie au fostu duplu, si anume: unulu directu pentru instruirea tinerimei, si altulu indirectu pentru informarea si initierea literatiloru straini in cunóscerea originei latine a limbei si a poporului romanescu.

Opurile s'ale suntu urmatóarele:

1. Gramatic'a româna pentru elevii din gimnasiulu rom. cat. din Clusiu tiparita in an. 1852, — care a ajunsu dejá a cincí'a editiune, — su titul'a: »Magyar-román nyelvtan.« Acêst'a a fostu prim'a carte de feliulu acest'a. Autoriulu a compus'o si publicat'o numai din curatulu cugetu: cá se se póta indulcí tinerii de pre la scólele ungueresci si la invetiarea limbei materne, fiendu-cà tóte celelalte studii se propuneáu in limba straina. — Cu editi'a a dóu'a, publicata in limb'a ungueresca, a doritu Negrutiu, ce'a ce s'a dîsu mai in susu: »a aretá literatiloru unguri, cari pre acelu tempu pricepeáu cu totii limb'a latina, cumcà limb'a daco-romana este intru adeveru de origine latina si cumcà români de acumu suntu intr'adeveru urmasii glorióseloru colonii romano italice aduse aci de nemoritariulu Traianu.

Professorem Linguae Daco-Romanae denominatum, inde ab exordio muneris sui, ut informationes per antecessores meos altiori loco substratae testantur, et ipse etiam decursu octo annorum expertus sum, officio seduli professoris laudabiliter functum fuisse. Virum hunc in re literaria insignem, ac facultatibus ornatum, dono didactico practico pollentem, modo cum discipulis agendi vere paterno illustrem existere.

Claudiopoli die 6-a Februarii 1859.

Pius Horváth m. p.
presbyter e scholis piis,
Director gymnasii.

2. Totu cu scopulu indegetatu a publicatu in anulu 1857 in organulu »Magyar nyelvészet« din Pest'a: una escelinta disertatiune despre limb'a romana.

Éta cum apreçiaza insemnatarea acestei disertatiuni episcopulu de pia memoria Vasiliu Erdélyi de la Oradea mare: »Disertatiunea Fr. Tale despre limb'a nóstra romana dela societatea erudita din Pest'a in filer'a dintâiu tiparita cu literile din 10. October a. c. o-am primitu, si m'am bucuratu fórte multu dedens'a vedîându-o bine dedusa, si cà si maghiarii incepu a se mai interesá catra limb'a nóstra cea dulce, dee Domnedieu cá se o invetie si ei.«¹⁾

3. Pentru pruncii scóleloru elementarie a edatu in 1852 si 1853: Catechismulu, Istori'a biblica, Abecedariu si Aritmetica, dintre cari mai alesu ultimele dóue suntu prelucrate pre bas'a principialoru metodice celoru mai sanetosé de pre acelu tempu. Interesulu si zelulu neobositu ce 'lu portá catra redicarea si organisarea de scóle populari in districtulu Clusîului a fostu cu multiamita recunoscute si laudate prin ven. Consistoriu din Blasîu, precum se póte vedé intre altele din urmatóriuulu comunicatu consistoriale: »Vedemu neobosit'a staruintia a Prea on. Fr. Tale pentru luminarea tinerimei române pusa a fí de unu rodu prea doritu aducatória«; si éra-si totu acolo mai in josu: »Acésta de propasire din neobositele a Prea on. Fr. Tale ostenele nascuta sperantia ne indatoresce, cá ace'a cu una cuvenita recunosciantia se Ti-o resplatimu, imbarbatându-Te, cá calea odata inceputa, dese vá vedé si maispinósá si ghimpósá, se o continuezi, cá se meritezi si incoronari.«²⁾

Fia cá toti invetiarii si toti profesorii romani se-si implínésca misiunea apostolatului lor de trei ori sacru: cá regretatulu profesoru Negrutiu!

b) Cá preotu pe terenulu basericescu.

¹⁾ Scrisórea are datulu Urbea mare 24 Octob. 1857.

²⁾ Scrisórea acést'a pórtá datulu Blasîu 14 Juliu 1853. Nr. 52.

Cá preotu 'lu aflamu pe Negrutiu, dela inceputulu carierei de parochu si protopopu in Clusîu, cá pre unu adeveratu modelu. — Elu nu erá, precum suntu, dorere! cei mai multi preoti romani, unu simplu administratoru a ss. sacraminte, — nu, elu erá unu adeveratu parinte, unu luminatu invetiariu, unu dreptu judecatoriu si unu sinceru medicu trupescu si sufletescu alu credintiosiloru sei. — Tractarea lui cu poporulu erá cá cea a parintelui iubitoriu cu fii sei iubiti: elu se bucurá cându se bucurá, si se intristá cându se intristá dènsii. Elu î-i invetiá totu-de-a-un'a: cum se fia crestini adeverati? si in punctulu acést'a, — de sí pentru vócea lui cam ragusíta si prin fortiare apoi prea ascutíta, — nu poteá fí unu distinsu oratoriu, — totu-si amvonulu basericei unite romanesci din Clusîu numai in acelea domineci si serbatori nu erá cuprinsu, cându protopopulu Negrutiu erá bolnavu. Predicañile lui eráu scurte dar' mediúóse, potrivite orasianiloru, cari nu suntu nice dispusi, nice au tempu de a poté ascultá predice de óre intregi. — Sèmtiulu seu de dreptate in trebile oficióse basericesci si scolastice cá si raporturile s'ale cu credintiosii romani au remasu proverbiale in Clusiu si gîuru, nu numai la români cí si la magiari. — Dar' ce'a ce redica pe protopopulu Negrutiu preste contemporanii sei a fostu: iubirea, alipirea si aperarea cea infocata a asiedieminteloru si disciplinei curatu orientale a basericei românesci unite. Sinódele avitice esíse dejá din usu in organismulu basericescu, pentru-cà dela episcopulu de pia memoria Gregoriu Maioru archireii uniti n'au mai prea convocatú alte sinóde. Acést'a impregiurare amarise dejá animele mai multoru credintiosi greco-catolici, atátu din cleru câtu si dintre laici in totu decursulu acelui tempu indelungatu. Protopopulu Clusîului Negrutiu, fiendu-cà erá precum l'amu vedíutu jalusu de inaintarea, bunastarea si inflorirea basericei sí a natiunei s'ale, cá omu luminatu si versatu in ale istoriei, nu s'a potutu retièné, a nu dá glasu convingeriloru s'ale pe calea publicitatiei façia cu acésta anomalia in baseric'a greco-catolica româna, precum díceá dènsulu. Asia se apucá si redactá unu fulminantu dar' justu articlu »in caus'a sinódeloru« in »Gazet'a Transilvaniei« nrii 23 si 24 din 1858. Acestu articlu

atâtu pentru însemnatatea și vedita autorului, câtu și pentru fondulu, — pentru ideile s'ale, devenindu în acelu tempu epocalu în baserica unita, dar totu-un'a-data și fatalu în consecințele s'ale pentru regretatul canonicu Negrutiu, acum cându acest'a a parasitu acesta vale a plangeriloru a făciariei și a nedreptăției, 'lu lasamu se urmeze în întregu cuprinsulu seu:

»Clusiu, în 9²¹ Martie 1858.

Onorata Redactiune!

Binevoiesce urmatoriulu articlu a-lu pune în colónele »Gazetei,« și încă câtu mai îngraba.

Sinódele, atâtu celu provinciale, câtu și celea diecesane, cumcà în vér'a anului acestui curgetoriu se voru convocá și tiéné, nu încap nece una indoiéla. Scopulu de capetenia a acestor'a vá se fie organizarea clerului, precum și a relatiuniloru religionare ale acestui'a catra poporu. și a poporului catra cleru, care fara de nice una indoiéla vá sè se baseze pre asiediamintele și canónele basericei nóstre dreptu-credintiose orientali cuprinse în pravilla séu legea canonică, a carei'a valóre și potere îndatoritória pentru toti fii credintiosi cari se afla în sínulu acestei'a, nimene pâna acum nu a adusu-o sub indoiéla; fãra în anulu trecutulu, — dupa-cum din isvoru securu sciu, — din comisiune mai înalta s'a facutu cu adevèratu întrebare și cercare, de se afla în archivulu celu vechiu alu fostului Guberniu ceva urma, cându, de unde și ce forma de pravilla s'a introdusu în tiér'a nóstra pentru baserica dreptu-credintioasa catolica orientala? și au afla-se vr'unu articlu séu lege séu dreptu canonicu pentru baserica catolica orientala? La care ce respunsu s'a datu, nu sciu: — io din parte-mi, și credu, cà d'impreuna cu mine totu clerulu se fie fostu despre ace'a întrebatu, cu un'a anima și un'a gura ar' fi respunsu și ar' respunde cu totu dreptulu, cà de vreme-ce credintiosi din sênulu basericei nóstre prelânga tóte fatalitatile tempuriloru trecute și înainte de ce ar' fi trecutulu în sênulu basericei catolice a Romei vechi, prelânga tóte cà religiunea li-a fostu numai tolerata, séu suferita în tiéra, s'au lasatu nesmintiti în folosirea pravilei, disciplinei, și a asiediamintelor basericesci gr.-orientali, precum și dupa

ace'a, m'a cându au trecutulu la s. Unire, au pusu conditiune »sine qua non« cá disciplin'a, precum și tóte asiediamintele, tóte canónele și tóte obiceiurile prin sobóre atâtu ecumenice, câtu și provinciale, precum și prin prax'a și tradițiunea neîntrerupta a basericei gr. orientali dela care au trecutulu la s. Unire, întarite prin urmare și pravilla séu legea canonică nevatemata se li se lase, și se se manutiéna în liber'a acestor'a folosire, — cari tóte asia fiendu, nu a fostu nice de o lipsa, cá în dietele, séu adunarile antirevolutionarie de tiéra se se fi adusu vre-unu articlu de lege prin care se se fia recunoscutu și întaritu pravilla basericei catolice orientali de dreptu canonicu pentru credintiosi din tiénutulu ei. S'a facutu cu adevèratu dela s. Unire încóce, mai vértosu prin încercarile theologiloru de ritulu latinu, cari eráu jesuiti pusi lângă Episcopulu, diverse încordari se se face schimbări în disciplin'a și asiediamintele basericei nóstre, dar' Clerulu și sinodulu adunatu, pre lângă tóte, cà pre tēmpurile acelea nu se poteá laudá cu atât'a cultura și invetiatura, cá si celu de acum, totusi a sciutu și a avutu și cerut'a a animei taria de a-si apará autonomi'a, disciplin'a și tóte asiediamintele basericesci în a s'a originaria întregitate, ce se póte vedé din faptele sinodului celui mare tiénutu în Blasiu la anulu 1839, Maiu 25. în care cu privilegiulu introducerei theologului de ritulu latinu Nicolau Jánosi la nrulu 5. în acestu tipu 'si inoiesce protestatiunea: »Celea patru puncte, cari cuprindu s. unire pururea și nelasatu cinstitululu nostru cleru le vá pazí, și le vá tiéné, éra la mai multe cu nice unu stématu se nu se silésca,« și la nr. 6: »Legea canonicésca, ce se dice pe romania »pravila« afara de acelea, cari s'ar' aflá a fi înpotriv'a s. uniri, se remâna în puterea s'a, și dupa ace'a se âmble judecatile,« — dorere! cà de cându au încetatu, căm de pre tēmpulu demnului de eterna pia memoria Episcopu Maioru, precum și sub predecesorii acestui'a a se tiéné sinódele basericesci diecesane, au căm schiopatatu a se pazí și disciplin'a, canónele și asiediamintele basericei dreptu-credintiose catolice orientali cuprinse în pravil'a, și de tóta baserica gr.-orientala pân' aci în sinóde adunata sanctionate, într'atât'a câtu în dreptulu canonicu, ce pre tēmpurile nóstre se

Natur'a in amortiela.

predá la teologi in seminariulu diecesanu mai nice poména nu erá de pravila, fâra intru tóte se urmariá dreptulu canonicu alu catoliciloru de ritulu latinu; impedecari stricatóre de casatoria inca numai celea cuprinse in dreptulu canonicu alu celoru de ritulu latinu se luara de basa in causele matrimoniali.

In dieces'a metropolitana, ce e dreptu mai cu mare acuratétia se pazesce disciplin'a, unele asiediaminte, sí pracs'a cea vechia a basericei catolice orientali cu privire la administratiune hierarchica, de câtu in diecesele celea sufragane: in ace'a-si forurile archidiaconali in privintí'a judecatoriiloru disciplinari suntu lasate in originari'a loru-si activitate sí potere, numai in celea matrimoniali suntu sterse: dara numai de unu anu incóce, decându pre temeulu concordatului incheiatu intre sacratissim'a c. r. sí apostolica Maiestate, si intre Santi'a S'a Pontificele romanu, s'a introdusu una lege matrimoniale; inse fiendu-cà acestu concordatu, precum si legea matrimoniale prin elu introdusa, — dupa cum stá in façi'a acesteia, in celu mai strênsu intielesu alu cuventulu e intemeiata pe dreptulu canonicu alu catoliciloru de ritulu latinu, precum sí pe decretule conciliulu dela Tridentu, cari pe credintiosii basericei catolice-orientali nice una-data nu i-a indetoratu pâna acum, clerulu acestei baserici nu pricepe, cum fara invoirea intregii baserici catolice-orientali in sinodu adunate, cu abrogarea asiediaminteloru, a disciplinei, si a obiceiuriloru a acelei'a-si, in contr'a tenórei pacteloru si contracteloru incheiate intre ambele baserici s'au intemplat, de s'au introdusu cu potere indetoritória sí pentru credintiosii de ritulu acest'a ace'a-si lege matrimoniale, încátu dupa curgerea de atâti'a seclii, acum cându sub preafericitul Guberniu alu preabunulu nostru Monarcu tóte confesiunile se manutiênu in folosirea drepturiloru sí asiediaminteloru vechi a le religiunei loru, preste acelea ale basericei nóstre asiediaminte si pacte incheiate cu baseric'a Romei, — cu privilegiulu candu s'a facutu s. unire, — sè se traga un'a dunga.

Déca preasântiele s'ale DD. Episcopi la conferintiele Episcopiloru din Vien'a, fiendu de façiá cându s'a pertractatu si compusu legea matrimoniale pentru catolicii de ritulu

latinu, au facutu reflexiuni, observatiuni séu remonstratiuni cu privire la aperarea disciplinei, asiediaminteloru sí a pracsei basericei nóstre, sí déca au subscrisu ori bá operatulu conferintieloru, sí cu ce conditiuni? Clerulu estraneu nu scie nimic'a! Incátu se tiêne de ordinea tiênerii sinódeloru basate pe articulu I. alu conclusulu conferintieloru Vienese, óre corespunde acei'a-si firei lucrului sí pracsei celei vechi a basericei nóstre catolice orientali?... cá adeca: mai antâiu sè se convóce sí tiêna sinodulu celu provinciale, inainte de ce s'ar' tiêné celea diecesane,... opinezu: cà e numai un'a apucatura dictata de impregiurarile metropolitane.

Altu-feliu ar' trebui dupa datinele basericei nóstre, cá: preotímea fiesce-carei'a diecesa deosebita se fie consultata despre tóte acelea, ce atingu inaintea bunei-stari a basericei sí aperarea autonomiei ei, precum sí organisarea preotímei d'impreuna cu a relatiuniloru religionari ale acestei'a catra poporu, sí ale poporulu catra cleru, apoi dupa conchiderea acestor'a se se tiêna sinodulu provinciale, in care conferindu-se conclusele sinódeloru diecesane, din tóte acestea se se intocmésca una lege canonicésca, indetoritória asemenea si intr'un'a mesura pentru toti credintiosii din tóte patru diecesele... e alta intrebare!, la care la tempulu seu se va respunde, si, — de va fi de lipsa, — se va si comentá. De alt'mintrelea decretule conciliulu Tridentinu, — cari de baseric'a nóstra, in sinodu adunata, nice una-data nu au fostu primite cu potere indetoritória, pre cari inse e basatu conclusulu conferintieloru din Vien'a, — in privintí'a ordinei tiênerii sinódeloru, inca nu otarira, cà antâiu se se tiêna sinodulu celu provinciale, apoi celea diecesane.

Intre tóte altele de doritu lucru este, cá cu privire la administratiunea hierarchica a dieceseloru nóstre se se introduca in tóte patru diecesele nóstre una uniformitate cu una forma si sistema de ocarmuire basericésca, intogmita potrivit disciplinei, asiediaminteloru si pracsei celei vechi a basericei catolice orientali avendu de basa pravill'a.

Spre acestu scopu ar' fi din clerurile toturoru dieceseloru se se aléga sí convóce una comisiune din barbati harnici, cari din pravill'a basericei nóstre catolice orientali,

mai cu séma din partea aplicata, precum si din canónele tuturoru sobóreloru pâna in tîmpulu mai dincóce tiênute in archidieces'a metropolitana (celu din urma s'a tiênutu in 1833, Juliu 3/15, cu oca siunea instalatiunei Episcopului Lemeni), precum si rescriptelele imperatesci, si inaltele ordinatiuni guberniali, — încâtu acestea privescu unele ordinatiuni, institutiuni pentru baserica, si mesuri indetoritórie de preotíme, — se compuna unu codice basericescu, precum au si alte confesiuni, cá se nu lase a lucrá totu-insulu dupa capulu seu, cându e chiamatu in causele basericeci, atátu disciplinarie câtu si matrimoniali se judece si decida, cá se fimu scutiti »tandem aliquando« de aruncarile in ochi ale strainiloru, — vedi bine per ludibrium: »graeca per Ausoniae fines sine lege vagantur,« càci pre D.-diu! 'lu prinde pe omulu binesêmítóriu si zelosu pentru baserica rusinea de obrazu, cându fiendu intrebatu de preotii séu mirenii altoru confesiuni (ce nu arare-ori s'a intemplatu si cu mine), cá cu ce dreptu ne folosimu noi unitii in judecatíle basericesci? nu scie cá ce se respunda? Ar' dice cá cu pravi'll'a basericeci catolice orientali, dar' nu póte »salva conscientia«, càce acést'a nice una-data nu a studiat-o bine »ex professo«, ma nice nu o scíe; ar' díce, cá cu dreptulu canonicu alu catoliciloru de ritulu latinu: acést'a inca nu o póte díce fara a se espune inaintea strainiloru celoru priceputi, si fara a se aretá unu ignorante de conditiunile, sub cari amu trecutulu la s. Unire, si fara a vatemá: cadintí'a, reverintí'a si gratitudinea, cu care suntemu detori catra SS. Parinti ai basericeci nóstre in Soboru adunati, cari in tîmpurile celea mai fatali ni-au pastratu disciplin'a si asiedíamintele basericeci, lasându-le posteritatii cá se le pazésca cá pre unu tesauru nepretíuitu in a s'a intregitate.

Joanu Negrutiu m. p. protopopu.

(Va urmá.)

INFLUINTI'A MÂNDRIEI.

— *Novela originala.* —

(Urmare.)

Nimicu nu contribuesce la nefericirea junimeci si in mare parte la pervertirea ei cá neindulgenti'a societatiei fačia cu unele circumstantie si mai alesu aroganti'a celoru avuti: — de-ací spiritulu de imitatié nu in ce este utilu si calauzitu de resonu, nu, ci in celea ce suntu intru desavantagiú moralu pentru familia in parte si societate in generalu.

Stim'a deseversita ce sêmítiu camaradii de cancelarie pentru Jancu Ideanu... pentru-cá ei recunoscu intr'ensulu calitati, cá spiritulu distinsu, energie, bunatate firésca, unu moralu cum se cade si in fine tóte calitatíle cari facu pe unu tîneru placutu si stimatu nu numai in cerculu restrínsu alu intimiloru, — nu, cá-cí acést'a se resfrânge, intereséza pe o societate intréga; cu tóte acestea inse erá de o ambitiune, care la dînsulu se taxá de víciulu celu mai uritu, — acésta ambitiune de in ce crescú si se manifestá cu atátu mai multu cu câtu elu trebui se suferé o cruda umilire, ce'a-ce 'lu fácú se-si nesocotésca inim'a, ratiunea si liniscea viitoríului chiar', care mai târdiu se resfrânse asupr'a afectiuniloru s'ale — sdrobindu-le

Treceá de unu june modelu, am dísu... ei bine, acést'a 'lu incuragiá a se interesá mai de-aprópe de Natali'a, unic'a fiica a d-lui X... a cárei cunoscentia o facuse la unu balu. — Natali'a erá gingasia prin farmeculu ce i-lu dá juneti'a si spiritulu ei unite cu o inima in care se manifestá cele mai nobile porniri. — Ei se iubira... tîmpulu le tradá pasiunea loru reciproca, si elu isi permise a se presentá tatalui ei, spre a-o peti!...

Ce credeti! acest'a fu unu momentu solemn, dar' si unu momentu teribilu pentru celu care iubesce si se vede in culmea credintíloru s'ale sdrobitu prin glasulu detunatoriu alu realitatíei.

»Nu! tu esci seracu, umilu... prin urmare nedemnu de fét'a mea!... Inim'a si munc'a t'a nu potu fi garantii solide pentru viitoriu.«

Sdrobitu si rusinatu de acestu umilitoriu refusu din partea parentelui acelei'a pentru care elu se consumá de suferintie, erá gat'a a-si pune o bariera dorintíloru s'ale, — inse nebun'a lui ambitiune, care nu cunosceá nici unu obstacolu, ilu fácú se reese din incurcatura — Propuse Nataliei a »solicítá dîns'a dela parintele ei ace'a-ce nu potusé obtíené elu; si in devotamentulu seu sublimu ea se supuse si implorá pe tatalu seu in termenii cei mai caldurosi cá se-i unésca pre améndoi. — Dînsulu remase nestramutatu!

Dupa-ce multu tîmpu se lasara prada negrei descuragiari, dupa-ce mai plânsera si mai implorara atátu poterea lui D.-diu câtu si iubirea parintíesca vediéndu cá nimicu nu este in favorulu loru, nimicu nu contribuesce a redicá pre nefericítulu june in façi'a acestui omu de bronzu, a societatiei chiar', care ilu atacáse si dîns'a, din acésta oca siune, cu

reutatea ei... propuse Nataliei se-lu urmeze, se fuga intr'unu locu necunoscutu. — Ea primi...

Acolo traia ei si se incântara de ei insîsi, ér' nu de acêta lume, care insultase adeverat'a loru vîrtute... Nici unulu din ei nu aveáu de ce se se tîma: — elu munciá la cancelari'a unde serviá acum, ér' Natali'a, care erá o femeia cu instructiune, mergeá intr'o familia unde dá lectiuni, si ast'felu ei traiau destulu de fericiti iubindu-se, destulu de mândrii de munc'a loru. — Preste câtv'a tîmpu Natali'a nascu o copila... mândri'a si tîent'a aspiratiuniloru unei tînere parchi!... Dar' nefericirea cu mân'a ei de ghiatîa trebui se sdrobésca lantiulu care intretîcne armoni'a si fericirea nôstra pre pamîntu... Natali'a cádiu la patu si preste câteva septemâni de suferintie espirá in braçiele soçului seu iubitu. — A mai vorbi de desolarea acestui soçi e de prisosu. I-i remasese acêta copila, in ea se concentrá acum aceste dîue afectiuni. — Mai târdiu, cându se mai linisci adresa socrului seu o scrisóre fôrte atingátore si respectuosa, prin care, cá si pâna aci, ilu rogá de iertare, desi elu, parintele soçiei s'ale o desmoscenise, cu tôte acestea ilu rogá se imbraçiseze, se recunosca pe acêta orfana, cá nu mai târdiu famili'a si lumea se vescediésca prin dispretiulu ei bucuri'a si dreptulu ce l'ar' aveá ea la iubirea si numele familiei s'ale. Ilu rogá a fi prevedietoriu, indulgentu si dreptu intre acel'a ce a nesocotitu numai autoritatea lui de parinte, dar' pe care nu l'a desonoratu intru nimicu. — Acestu parinte monsturu nesocotitu totulu, ori-ce insistenã nobile si energica din partea acestui soçi si parinte ultragiatu, asiá cá si acêta tripla nefericire ilu facu se suferi fiscesce tîmpu indelungatu. In creerulu seu erá o lupta mare: — Cum isi diceá elu, copilulu meu alungatu acum de famili'a maicei s'ale, mai târdiu despretiutu de o lume intréga, pusa mai josu de onórea si drepturile cuvenite, cá-ci ea este bastarda, orfana si seraca! Oh! acêta idea din urma ilu faceá se védia unu viitoriu grozavu pentru copil'a s'a, si in ambiunea supra-omenésca de care erá cuprinsu isi propuse a se târi elu parintele acestei copile, prin ori-ce umilire in ascunsu numai cá se devina bogatu, fôrte bogatu pentru a-si salvá copil'a. Oh! acêta hotarire e teribila cându trece prin creerulu unui parinte pasionatu de iubire, predominantu de nisce dorintie drepte, dar' care are aparenti'a unui prejudiciu infam!...

Acêta inima care suferiá atátu cautá o alta inima si gasi amiciti'a unui barbatu camaradu alu seu, si in momentele loru intime, elu, puçinu câte puçinu redicá unu coltiu din vélulu care ascundeá secretulu si intrég'a s'a inima...

— Voiescu se fiu bogatu Nicule, i-i diceá Jancu, cá-ci numai prin acést'a asiu dobândi dreptulu, care apropie pe omu de omu: — acestu mijlocu unicu pune pe omulu de nimicu lînga celu cu merite, pe neonestulu lînga onestu, pe copil'a mea lînga famili'a s'a... Mai voiescu inca, cá acei ce m'au umilitu pre mine se nu póta aveá dreptulu de-a-o umili pre ea.

Acestea eráu ideile si preocupatiunea lui Jancu Ideanu si nici unu argumentu nu le poteá desradaciná din sufletulu seu. — Paulin'a, acest'a erá numele copilitei, ajunsese etatea de 9 ani, erá frumosa si angelica cá maica-s'a inse si la dîns'a incepuse se se manifesteze cev'a din caracterulu tatalui seu. Nu iubiá pe nimeni, cá-ci nimeni altu nu se ocupá sinceramente de ea, nici o alta afectiune nu cunosceá, cá-ci ea serman'a erá privata de iubirea maicei s'ale, a familiei s'ale, de care dîns'a nici nu aveá idea cá ar' esistá. Cu tôte acestea tatalu seu potu recunosce intr'ens'a o natura fôrte pasionata si decisa, — acést'a ilu mahní cu atátu mai multu, cu câtu intielese cá nimicu n'ar' poteá temperá fortí'a acestoru tendintie...

Intr'o séra trista de tótna, pe cându Jancu se gasiá mai descuragiatu, usi'a se deschise si amicululu seu Nicu intrá veselu la elu...

— Ce vîntu te aduce Nicule?:... intrebá Jancu miratu.

— Gâcesce, disè acest'a cãutându prin aerulu seu a-lu intrigá...

— Desiguru vre-o noua schimbare la cancelari'a nôstra... se vorbesce de vre-o avansare?... Este?...

— N'ai gâcitu.

— Ce póte fi dar'?

Nicu, luându unu aeru seriosu si importantu, trase unu scaunu si siediéndu lînga Jancu disè:

— Se lasamu glum'a amice, — este cev'a relativu la realisarea aspiratiuniloru t'ale...

— Cum! E cu potentia!? esclamá Jancu tresarindu de bucurie si indoiela, pe cându unu risu nervosulu i-i dilatá buzele.

— Liniscesce-te si aibi rabdare a me ascultá: amicululu meu, culmea aspiratiuniloru t'ale este o avere in folosulu copilei ce ai, cá-ci prin acést'a credi tu dupa incercarile suferite, cá va fi ferita de acea aparentia umilitore, ce nu-i dá drepturi in faci'a societatiei, in faci'a sentimentelorulu s'ale proprii. Ei bine, depinde dela tine cá se devii bogatu. fôrte bogatu inca spre a realisá o independentia demna viitoriului ficei t'ale.

— Nicule draga, ore seriosu imi vorbesci tu?.. Nu este unu visu? ..

— Dá, amicululu meu, nefericirile t'ale reclama o respaltire, — ei bine, pe cându si eu cá tine eram cuprinsu de descuragiare in faci'a imposibilului, de-odata cá prin minune ocaziunea mi se infaçiseza...

— Oh! strigá Jancu insufletitu de-o radia de sperantia. D.-diu este multu dreptu si eu me indoiám despre elu...

Dupa-ce Nicu ilu lasá multu tîmpu se-si revina din surprisa, se se impace cu sine si cu D.-diu, pre care ilu acasase totu-de a-un'a cându desperá, i-i disè:

— Famili'a Crângeanu, cu care, dupa-cum am avutu prilejulu in diferite rënduri a-ti vorbi, am ore-care legaturi de rudenie si afaceri de interesu

mi-a facutu acésta destainuire sub celu mai mare juraméntu. M'au insarcinatu a starui prelânga vre-unu ténuru seracu dar' cum se cade se petiesca pe d-siór'a Leonor'a Crângeanu, nepóta de sora, si care se afla sub tutel'a bestrânului Crângeanu. Acésta fêta a fostu sedusa, numele ei este desonoratu, famili'a se gasesce in cea mai critica positiune, si fêt'a, care preste câtv'a tîmpu are se devina mama, este desperata. — Judeca dar' despre grigi'a si neliniscea acestoru ómeni!

Jancu impacientu ilu intrerupsé:

— Si... le-ai vorbitu despre mine...

— Da, n'am hesitatu unu momentu; in faci'a propuneriloru acestor'a sciám, cá nu vei consêmti, inse beneficiile materiale m'au ispititu, si eu le-am vorbitu dejá de tine cá de cev'a siguru...

— Oh! Nicule!... cátu de injosita imi socoti inim'a mea!...

— Sacrificiulu e pentru copil'a t'a...

— Ai dreptate...

— Egoistule!

— Urméza, te rogu, disé Jancu, sêmtu o emotiune ciudata.

— Déca tu consêmti, cá-ci esci unu barbatu june, frumosu, destulu de capabilu, a te insoçi cu acésta fêta, lasându se se intieléga, cá atí fi chiar' inamorati, ast'feliu in diu'a, in care ve veti cununá civilu, ti-se va numerá venitulul la dot'a de 6000 de napoleoni. Indata dupa cununie veti plecá pentru Franci'a séu Itali'a; si in diu'a, in care pe copilu 'lu vei recunósce de legitimu, ti-se va numerá cá recompensa 3000 galbeni.

Jancu isi spriginí fruntea pe o mâna, — Nicu asceptá câteva momente respunsulu seu.

— Aide, respundemí.... decide-te in fine, intrerupsé Nicu impacientu.

— Aceste promisiuni, disé Jancu, paru ori-cui frumóse intr'adeveru, dar' nici-decum realizabile.

— Vei vedeá. Decide-te numai si haidemi mâne impreuna. Fêt'a te cunósce si tu vei fi fórté bine primitu.

— Fórté bine, dar' cu ce-mi garantéza cá voiu ajunge in posesiunea acelei averi?...

— Cu unu actu ce vei aveá din partea bestrânului unchiu, care scii cá e fórté avutu. —

Dupa-ce mai vorbira câtv'a, intrându in amenuntele acestei afaceri, Jancu cu tóte cá erá intr'o tentatie mare, totusiu cerú lui Nicu se-lu mai lase câteva dile spre a reflectá mai seriusu.

Cei doi amici se despartira.

Dupa trecere de câtv'a tîmpu, elu ar' fi voítu mai bine se refuze ace'a propunere ce i-se pareá cámb fabulósá, — inse cându se gândiá cá faceá si o fapta umana, totu de-odata scrise familiei, care insistá, cá consênte a fi barbatulu d.-siórei Leonor'a Crângeanu si parintele fiului ei...

Leonor'a erá o fêta, cá tóte fetele de adi, cocheta, vesela, buna dantiatóre, usurateca... lui Jancu i-i placú dupa aparentia, ér' de positiunea

ei fú mişcatu asiá, cá-si disé: déca n'asiu lua-o, póte desperarea ar' impinge-o spre o panta de unde n'ar' mai fi salvare pentru ea.. Prinsese si óre-care simpathia pentru dens'a, cá-ci copil'a lui fú imbraşsiata, retiénuta in ace'a familia unde i-se dede tóte ingrigirile ce reclama o buna crescere. Elu, bietulu parinte, observá, cá fiica-s'a erá nascuta spre a fi mare, onorata si iubita, ér' nu umila si alungata...

Cununi'a se facú si elu isi primí venitulul do-tei s'ale, care fú asigurata la o societate mare si ambii soçi multiemiti isi luara copil'a, care acum erá a aménduror'a, si in tîmpu de unu anu voiajara dupa placulu loru. Leonor'a, care aveá o aparentia blânda si induplecatóre, in totu tîmpulu acest'a lasá pe barbatulu seu se créda, cá ea este unu modelu de femeia, si dupa-ce copilulu ce se nascú mai târdiu fú recunoscutu, si ea se vediú sigura de dragostea si devotamentulu lui Ideanu, atunci ea incepú se planúiesca cu fostulu ei tutore si unchiu, cum s'ar' scapá de acestu omu nesuferitu acum, care le tiéneá secretulu si cáru'i'a trebuiá se-i numere cele 3000 galbeni dupa actele ce acest'a posedá din parte-le. Ilu amênara de-ocamdata sub diferite preteste menagiându-lu in aparentia.... mai târdiu voii se-i iá ori-ce drepturi asupr'a bunuriloru ei, si fiindu-cá elu se opuse, ea ilu amenintia cu divortiu!... Dar' elu óre spre a se resbuná déca ar' fi demascata in faci'a lumei, la ce s'ar' fi potutu espune? Se vediú dar' tradatu in sperantiele s'ale, si asiá in tîmpu de 9 ani indurá suferintie morale, care ilu consumáse grozavu! Soçi'a s'a, care erá fórté juna inca, nu-i mai placeá se se védia acum legata de acestu omu, care o salváse in faci'a lumei, — elu tóte acestea le sêmtiá, suferiá, dar' mai aveá o sperantia... Fiindu-cá fêt'a lui erá mare, aveá optu-spre-diece ani, primise o educatiune alésa, elu voí mai ántáiu se-si scóta banii dela dlu Crângeanu, unchiulu soçiei s'ale, si pe urma se divortieze, ér' odata devenitu avutu si cu tîmpu independentu se lucreze la fericirea copilei s'ale!...

Paulin'a erá frumósá: o statura eleganta, o vorbire placuta, cu unu spiritu alesu si cu unu ce in tóta fiint'a s'a, care farmeca pe ori-si-cene...

Soçi'a tatalui seu aveá unu veru, unu june fórté avutu, dar' care nu se ocupase de nimicu seriusu in viét'i'a lui; nu posedá prin urmare nimicu care se-lu redice la preferint'i'a unei fete cá Paulin'a. Elu inse o iubiá cu o pasiune iresistibila si care erá mereu atîctiata de rezerv'a si recél'a ei. Atátu prin insistentiile lui pe lînga dens'a, cátu si prin óre-care calomnií cáutáse, din caus'a gelosiei, se o compromita in faci'a lumei. Din momentulu ce Paulin'a fú informata de aceste infamii, nu numai cá si pâna aci antipath'i'a ei crescú, dar' inca i aretá unu dispretiu veditu, — acést'a ilu desperá grozavu; deaci scene de imputari, gelosie si amenint'iri, care blesáu amarnicu pe Paulin'a.

(Va urmá)

PAULINA ROVINARU.

CELE TREI COSTUME.

— Poveste franțuzéscă. —

I.

Fiic'a regelui din Matakîn stătea într'o deminétia înainte oglindei, pe cându camerierele i-i frisáu frumosulu si lungulu ei pèru. Frumós'a princesa de-abiá erá de 15 ani si poteá se fie unu feliu de tóna copilarésca, ce a indemnatu-o se esclame: — »In adevèru, m'asiu poteá maritá si eu odata!« In acésta dorintia a unei fete tènere, zacea fàra indoiala cev'a necuviintiosu, cà-cî guvernanta i disè, cà unei domisióre, chiar' se nu fie princesa, nu-i este permis se vorbésca ast'feliu. Din'a Huld'a, care erá nanasi'a princesei, nu s'a superatu pe ea pentru acésta dorintia naiva; ea erá o dina buna, cu tóte cà câte-odata poteá se fie si reutaciósă. Usile odâii se deschisera cà prin putere magica. Erá ea, imbracata într'unu costum stralucitu, si întrá zimbundu in odaia; dupa ea trei baieti negri duceáu trei geamantane. Aceste eráu cele mai frumóse geamantane de pe lume; celu dintâiu de argintu, alu doilea de auru si alu treilea din briliantu.

»Buna diu'a, finutia!«

»Buna diu'a, nanasi'a!«

»E deci adevèratu, cà tu nu mai vréi se fii copila si ai dorí se te mariti?«

»E adevèratu, cà nu asiu fi neaplecata, dèca mi s'ar' presentá unu printiu asiá precum mi-lu dorescu eu si care, spre a me esprimá scurtu, ar' semèná cu acèl'a, care mi-se arata câte-odata in visu.«

»Cum cauta acelu printiu, de care visezi tu?«

»O nu-si póte omulu inchipui cev'a mai frumosu!«

»Èn' descrie-lu o léca!«

»Inainte de tóte elu e imbracatu in celu mai splendidu si elegantu costum.«

»In partile aceste suntu multi fetiori de imperati frumosu imbracati.«

»Are nesce obrazi frumosi, buze rumenióre ce semèna cu bobocii de trandafir.«

»Suntu destui printi, care au gura frumósă.«

»In ochii lui jace o adèncă si nespusa blândetia, asiá, cà privindu la ei, par'ca vedí ceriulu prin doi zefiri stravediuti.«

»Ei!« disè din'a, »printii de feliulu acèst'a suntu mai rari; vei aveá de lucru pâna-ce vei aflá asiá unulu. Din norocire eu suntu o dina buna si nu asiu voi se te espunu primejdiei de-a te cái de ce'a-ce tu tí-ai alesu. Tie se-ti fie permis a te maritá de trei ori; ar' fi căm ciudatu lucru, dèca dintre trei barbati nu ai aflá unulu, cu care se fii pe deplinu multiamita «

»Ce, de trei ori se me maritu?« întrebà princes'a rosindu.

»Se întielege, in intervaluri potrivite,« disè din'a. »De-altmîntrelea nu esci silita, ci tí-e per-

misu numai se te mariti de trei ori. Nu te impiedeca nimicu se remâi cu unu barbatu, dèca esci multiamita cu elu. Dar' tí-e permis se faci trei incercari si de acè'a tí-am adusu aceste trei geamantane, in celu de argintu se afla unu costum albu din atlasu si dantele, pe care ilu vei imbracá la prim'a t'a cununie; in geamantanulu de auru se afla unu costum in colórea sórelui si a steleloru, de care te vei servi, spre a fermecá pe alu doilea barbatu; si alu treilea costum de nunta, celu mai frumosu dintre tóte, se afla in alu treilea geamantanu, care e totu din briliante.

II.

Nu preste multu dupa acèst'a, venise nepotulu imperatului din Golcond'a la curtea din Matakîn, spre a cere mân'a ficei de imperatu, càrei frumsetia erá vestita in tóta lumea. — Nimeni nu a vedíutu pâna acum unu printiu atátu de stralucitu imbracatu, cà acèst'a; pe atlas albu cà zapad'a aveá brodarii, margaritare si rubine, care straluceáu cà nisce flacare. Princes'a orbita de-o asemenea splendóre nu făcù greutati si se maritá dupa nepotulu imperatului din Golcond'a.

Ea scóse din geamantanulu de argintu costumulu de atlasu si dantele si ilu imbracá cu placere in diu'a cununiei.

Dar' in curèndu observà, cà costumele frumóse nu suntu unu avantajiu, care acoperu alte defecte. Deminétia, cându barbatulu ei se aflá in palatu, nu căutá de locu cà unu printiu, pe care ilu vedeá ea in visu. Unde eráu buzele rumenióre, unde eráu ochii cei frumosi atátu de adènci si de blândi cà ceriulu? Ea devenise posomorita si totu mai posomorita; si stătea càta erá diuti'a de lunga totu in casa, siedea într'unu coltiu si plângèndu asiá, cà-i costase multa truda cà se se arete jèluitória in diu'a, cându i-se aduse vestea, cà nepotulu imperatului din Golcond'a, care erá unu vèntoriu mare, a fostu ruptu de unu leu la vèntórea din munti.

III.

Dupa-ce a jelitu siese luni de dile, i-a venit in minte, cà ea nu e silita se remâna totu veduva si se sèmti fórte mișcata la privirea unui cavaleru, care venise la curte, si care într'unu turnieru triumfăse preste cei mai cutezatori eroi. — Acestu nobilu nu aveá numai unu costum fórte frumosu, ci aveá si buze rumenióre, care semènau cu o rosa atinsa de róua. Princes'a erá dusa de bucurie cându audí, cà cavalerulu are de gându se o cèra, si se invoi numai decátu in acésta legatura conjugala.

Ea își luà costumulu in colórea sórelui si a steleloru din geamantanu si-lu imbracá pentru ceremoni'a cununiei.

Dar' in curèndu observà, cà nu e de-ajunsu se aiba cinev'a costumulu frumosu si buze rumenióre, spre a face fericita pe o princesa cu atâtea pretentiuni, cum erá si ea. Nu, nici acestu barbatu nu semèná aceluia, care i-se presentá in visurile ei: elu nu aveá acèi ochi blândi si albastri ce semènau cu zefirii stravediuti. Se vaitá diu'a-nóptea;

ea eră grozavu de nefericita, asiă că trebuia se-si dea multa silintia că se nu ridia plângându, cându intr'un'a din dile i-se impartasi, că cavalerulu, care eră mare prictenu alu aventuriloru, a fostu ucisu într'o padure de unu magicu.

IV

A trecutu unu anu intregu, fără că princes'a se se fi gânditu a se maritá din nou; in aceste dóue casatorii a f cutu esperintie prea triste, decâtu se i vina usioru dorintia de a se mai gândi si la a trei'a. Ea isi inchipuiá, că nici-odata nu-si va aflá soçiulu, pe care ilu vedeá in visurile ei, si cadiu într'o adênca melancolie. Cu tóte aceste intr'o séra, cându se plimbá prin parculu regalú, vediu prin intunecuru venindu spre ea unu ténuru frumosu, că nici unulu pe acésta lume. — Eră acest'a unu moritoriu séu unu ángeru ce s'a coboritu din raiu? — Se pareá c e in costumulu steleloru; gur'a lui semêná cu o roza, asemenea carei'a nu s'ar' poteá aflá in vre-o gradina paménténa: si cându erá cu totulu aprópe de ea, vediu in ochii lui o blândétia atátu de adênca, că i-se pareá, că vede ceriulu prin doi zefiri stravediuti. — Acest'a erá barbatulu de care visáse, si cându elu i disé cu o vóce ce suná cá murmurulu zefirelui preste unu pèru: »Gentila princesa, voiesci se fii soçi'a mea?« ea se sémți cuprinsa de-o oboséla, de credeá că móre de placere.

In diu'a cununiei deschise ea ultimulu geamantanu, care erá totu din brilianti, spre a scóte din elu costumulu de nunta ce aveá se fie celu mai frumosu.

Dar' a fostu unu ciudatu costumu acel'a, care se aflá in geamantanu; preste totu nu erá costumu, ci unu vèlu mortualu.

Atunci princes'a incepù a plânge, cà-cí ea sciù, cà are se móra. Facúndu-i-se reu, isi dede sufletulu inca in ace'asi séra. O invèlira in vèlu mortualu si o bagara in geamantanulu de briliante, cà-cí nu este datu nici unui omu a-si vedé visurile realizate si nu pe-acestu paméntu potu princesele frumóse se se marite dupa ast'feliu de printi, care au totu-odata costume frumóse, buze ce séména cu florile si ochi prin care strabate colórea ceriului.

N.

—❖❖❖—

Cum se implinesce visulu

Siepte ani dupa olalta
Am visatu
Ne'ncetatu,
Cà in fie-care nópte cu multu focu
M'ai sarutatu.
In a opt'a di la tine
M'am fostu dusu,
Dar' mi-s'a spusu:
Nu-i a-casa! Cà se scape de visit'a
Dumitale... Ea s'a dusu!

G. SIMU.

Cugetári despre valórea si dezvoltarea caracterului.

IV. Educarea corpului si nutritia lui; jocurile copilaresci, gimnastic'a, athletic'a si scrim'a.

Dupa cumu aieptaramu dejá in cele precedinti, formarea caracterului recere o dezvoltare omnilaturale a omului si a poteriloru lui anume atátu a poteriloru lui fizice, câtu si a celoru spiretuali. Unilateralitatea in acestu respectu ar' fi schidolire, nu educare. Educatiunea fizica trebue se sté in armonia, se mérga mana in mana cu cea a spiretului, a mintiei si animei.

Pusemu in loculu primu educarea fizica séu a corpului, pentru că corpulu e asia-dicúndu bazea, elu e organulu si instrumentulu sufletului. Cà ce e fiintia sufletului? nu se tiene de propusulú nostru a discutá aice si a face asupra-i mai indelungi escursiuni teologice au filosofice. Ajunge a observá, că fiacarui omu cu mintea sanetósa acumu conscentia insasi i sioptesce, cum-cà spiretulu séu sufletulu nostru e o fiintia diversa si distincta de materia, care fiintia se manifesta in cunóscere, sentiementu si voientia, séu cu alte cuvente: in fenomenele ideieloru, sentiementeloru si nesuintieloru.

Spre dísele manifestári sufletulu are lipsa de instrumentu cumu se cade de bunu, va-se-dica de corpu intregu, sanetosu, vigorosu, elasticu, carele se asculte si se póta impleni cu promptétia si usioritate mandatele sufletulu mandatoriu. De ace'a fórté mare adeveru enunciará cei vechi, candu dísera si tienura, că »mens sana in corpore sano« (minte sanetósa in corpu sanetosu). Éra marele pedagogu anglesu, Heribertu Spencer, in manier'a sa anglo-sacsóna cam drastica pretinde deadreptulu, că »natiunea se sté din animalie bune,« deórace dupa dinsulu »fericirea in lumea acést'a depinde nu intru atátu de la cunosciintie, câtu mai vèrtosu de la poterea corporale «

Este fàra indoéla órecare esageratiune si unilaturalitate in sententi'a din urma; cu tóte aceste cine nu vede, cà ea contine si o dosa buna de adeveru? Càci au nu esperinti'a de tóte dilele ne invétia, cà spiretulu celu mai desceptu si mintea cea mai luminata prin cunosciintie, precumu le aflámu acestea in numerosi încaruntiti sub multímea aniloru, nu mai potu cumu se cuvine functiuná in corpu vescedu si ruinatu? Nu alt'cumu si in generatiunile tenere unu corpu morbida si debile anevoia va fi in stare a suportá sarcinele si greutátile vietiei. Dincontra grigi'a de dezvoltarea si invertosiarea corpului eleviloru si preste totu alu copiiloru va avé de resultatu, că o natiune in totalitatea sa cá si in individii sei singuriti, precátu pe terimulu agendeloru materiali pre atátu si pe alu celoru spiretuali, va fi venjósá, tienace, perseveranta. Alt'cumu ast'a, si respective insemnatatea preeminente si poterea braçieloru omenesci e recunoscuta de economi'a natiunale

moderna Scurtu: revenim la tem'a, de unde purcesemu, că adeca basea, punctulu-de-manecare și condițiunea neaperata a unei educări ratiunali e antâiu și antâiu sanetatea corpului, e înainte de tôte corpu intregu, indemanaticu și sanetosu.

Ce midiuloce ne stău ore spre acést'a la dispusetiune, și ce căi ne conduc la ajungerea tientei acum memorate? Mai alesu d'oue: nutrirea corpului, și deprinderea corpului și a organeloru și membrilor lui; éra acésta ultima prin jocari la copilasii mai mici, prin gimnastica la baiatiandrii, prin atletica și scrima la juni și mai adulti. — Se le considerăm tôte câtu de pe scurtu și in ordine.

1. Cine nu scie, că corpulu omenescu este o faptura, o machina din cele mai complicate? Elu se compune din nu mai puçiu de cincispradiece elemente diverse. Corpulu e sanetosu, candu armonia și proporțiunea firésca între acele elemente nu e conturbata. De acé'a nutrimu corpulu cu mancare și beutura, pentru că estmodu acele părți ale aieptatoru elemente, cari prin procesulu vietiei se usédia, se le suplenim neconținutu. Spre acestu scopu se poftesce o anumita procedura, observarea unoru regule dietetice și igienice, despre cari inse a vorbi aice mai pe largu diace in-afara de cadrulu temei n'ostre.¹⁾

Nu potemu inse se nu constatăm și repetim și cu acésta cale adeverulu dealtmintre nedubitatu, că modulu alimentatiunei, speciele mancării și beuterei au nu puçina influenția asupra vietiei spiretuali. O singura privire la caracterulu, poterea și însușirile sufletesci ale diferiteloru popóra, ce traescu mai multu cu carne au dincontra mai multu cu vegetalie, intaresce asertulu nostru. Intri'adeveru pré nimeritu se respicã cutare filosofu germanu, d'icundu, că „omulu e acé'a, ce mananca“ (der Mensch ist das, was er isst). Materia destala de meditatiune seriósã acést'a cu respectu la poporulu nostru celu multu postitoriu! Corespunde ore acestu faptu și de aci incolo intereseloru bine precepute ale conservării și intaririi natiunei n'ostre? Ori că dóra ar' fi consultu, ar' fi tempulu supremu, a introduce in privinti'a cestiunata órecari reforme ratiunali? Respundia cei chemati.²⁾

2. Ci cu nutrirea corpului tient'a conservării și desvoltării lui fisice inca numai pe diumetate e ajunsa. Misicarea, apoi deprinderea, exercitarea și prin astea invertosiarea membrilor corpului e nu mai puçinu de lipsa că nutrementulu și beutur'a și aerulu curatu. Acést'a incependu din cea mai frageda etate. Natur'a insasi indegeta recerinti'a din vorba, candu dejã pré copilasulu

¹⁾ Indrumăm la scrierile igienice de Dr. G. Vuia, Dr. Paulu Vasiciu („Igien'a și scol'a“, „Macrobiotic'a de Hufelan.“) Dr. J. C. Dragescu „Maternologi'a“ scl. In ceste ultime mamele romane ar' aflã svaturi pretiósẽ și in privinti'a dadacirei copilasiloru inca din momentulu conceperii acestor'a. Scrieri de aceste n'aru trebui se lipsésca nice in casele pastoriloru sufletesci ai poporulu nostru.

²⁾ Vedi parerile n'ostre „Despre necesitatea reformarei posturiloru in baserica româna,“ in „Sionulu romanescu,“ Vien'a 1865—1866.

plapandu din léganu lu-stremura la misicări involuntarie, in care periodu mai cu séma de un'a sè se ferésca dadacirea și educarea: de a face adeca prin delicatetia prea de totu mare, prea esagerata, din fiinti'a frageda inca depre atunci o schidóla debilitata, nepotintiósã și asia-d'icundu degenerata, carei mai apoi se-i strice și cea mai mica suflare de ventu.

Urmédia la copii cu adaugerea díleloru și aniloru misicările voluntarie, ce se manifesta alesu in jocariéle copilaresci. Intri'atâtu se tienu jocariéle de firea etatei pruncesci, câtu fãra téma de contradicere potemu afirmã, că d'icundu copilu ai dísu intr'un'a și a se jocã. In acestu periodu de ani copilulu in jocariéle s'ale cu admirabila perseverantia totu face și desface, cladesce și denou resipesce, strica și éra compune dupa placulu și fantas'a s'a obiectele, ce i vinu înainte. Si ore din ce impulsu? Din impulsulu laboriositatei, din stremurulu innascutu in copilu de a lucrã, de a faptu și de a creã și elu cev'a. Dupa Jean Paul¹⁾ numai ocupatiunea e acé'a, ce ne face voiosi și fericiti; éra jocariéle copiiloru inca nu suntu alta ce, decâtu manifestatiuni ale activității lor, numai că in forma primitiva, usióra.

Impulsulu și stremurulu acest'a lu-observara dejã unu Aristotele și Platone, care ultimulu dechiara, că pre unu omu, ce are in cutare specialitate se devina mare, ânca din etatea copilarésca in órele lui de jocariéle trebuie se-lu formãm spre acé'a.²⁾ Díssulu impulsu și stremuru pedagogi'a moderna incepù apoi in dílele n'ostre a-lu folosi pré nimeritu spre desvoltarea pre câtu se póte omnilaturala a poteriloru trupesci și sufletesci ale copilasiloru plapandi. Trebuie ore se spunemu, că meritulu iniciativei in directiunea acést'a se cavine celebrulu pedagogu germanu, Fröbel, estui psihologu alu vietiei copiiloru?

Elu aveudu in vedere legile psihice ale aplecării și pasiunei prunciloru spre jocariéle, pre acéste in scol'a s'a le stramutã și preface in labóre pre câtu folositoria pre atâtu și placuta, și astfelu aretà lumei, cumu se póte educã corpulu, mintea și anim'a fragediloru copilasi chiaru prin jocariéle in modu mai conforme naturelului lor. Mai multu ânca: aretà, cumu póte omulu prin o intielépta regulare și conducere a jocarieloru copilaresci dejã in acésta etate plapanda iniuriéle chiaru și asupra desvoltării și intaririi caracterulu morale, regulandu manifestările semtírilor și voientiei prunciloru; tienendu între limitele cuvenite cerbicosi'a, increderea in sene, tóuele, susceptibilitãtile lor; desceptandu in copii semtiulu iubirei impromutate, alu binevoientiei reci-proce, alu compatimirei façia de cei mai debili, alu necesitatei de a-si stã unulu altui-a intr' ajutoriu, alu veracității intru tóte, și alte asemeni.

3. Ci ânca mai multu decâtu jocariéle conduce la desvoltarea și impoterirea corpului și mi-

¹⁾ Jean Paul Levana, Paris 1837, §. 47.

²⁾ Aristotele Polit. VII. 17. Plato De legibus, lib. I.

diilocitu la a caracterului, gimnastic'a. Despre ea cá despre unu factoru din cei mai insemnati ai educatiunei in seclulu nostru nimene nu se mai indoesce. Filosofulu Fichte dechiará „gimnastic'a séu esercitarea corpului, carea educa intregu omulu, de o parte constitutiva indispensabile a activitatei pedagogice.“¹⁾

Amu fi inse prea lungi si ne-amu abate prea multu de la tient'a nóstra prefipta, déca ne-amu pune a istorisi aici mai pe largu, ce rolu insemnatu a jocatu gimnastic'a in educarea si pedagogi'a celoru dóue popóra clasice ale ancitáti, cumu au recunoscutu acestu rolu alu gimnasticeii si umaistii seclului XVI.²⁾, si cumu pe urm'a acestoru quedlinburgesulu Joanu Fridericu Guths-Muths se fece, pe la finele seclului trecutú si inceputulu celui presiute, intemeiatoriulu gimnasticeii europene moderne, carei Jahn i dede apoi o directiune germana, éra Liug svedesa. Nu discutámu nice acea cu unii pedagogi, cá óre care din dóue: gimnastic'a ori jocariele, voru fi contribuindu mai multu la desvoltarea muschiulaturei corpului? Ajunge a afirmá faptulú nenegabile, cá atátu in privint'a invertosiarei corpului, cátu si a desfasiorarei si intaririi caracterului morale, gimnastic'a si-are totu asiá efectele sale salutarie, cumu si-le au si jocariele, déca nu mai multu.

Intr'adeveru in gimnastica domnesce ordine, regula, sistema; ea tinde a desvoltá si intari toti muschii si tóte medularele corpului in proportiune dirépta. Tindu la ast'a ce-i dreptu si jocariele copilaresci cele pedagogicu regulate in asiá-numitele „gradine-de-copii;“ altcumu inse nu odata potemu observá, cá copilulu e in stare a siedé cu ór'a intréga in unulu si acelasi locu, mocosindu in tierina, migaindu cu nescari bucáti de lemne si cu hêrburi de vasa sparte séu cu alte asemeni obiecte, prin ce bine cá intipuirea si mintea lui cápetu anumitu nutrementu, anumita ocaziune si impulsione de desvoltare, dara corpulu ba séu numai pré puçinu.

In opusetiune cu acést'a gimnastic'a, basandu-se pe o cunoscentia fundata a organizatiunei corpului omenescu, de o parte se nevoiesce a desfasiorá si intari pre cátu se póte intr'o forma tóte pártile acestui-a, nelasandu se se desvólte vre-un'a pe computulu si spre scaderea ori in daun'a celoru-alalte. De alta parte, si ce e mai momentosu, gimnastic'a e óresicumú midiolocitória intre crescerea corporale si cea morale, formédia, cá se graimu asiá, o transitiune de la ce'a la cóst'a. Prin ce óre si in ce modu? Prin acea, cá gimnastic'a se ingrisesce de bun'a ordine in esercitie si deprinderi; se ingrisesce, cá diversele misicári gimnastice elevii se le faca intre marginile buneii cuviintie; se ingrisesce, cá gimnastii voi'a loru individuale se o subordine recerintieloru tactice ale intregului, placulu propriu se-lu supuna lucrului obiective mai bunu.

Prin tóte aceste gimnastic'a descépta in piptulu baiatiandriloru séu copilandriloru sentiulu si iubirea ordinei; trediesce in ei spiretulu comunu si conscirea comuniunei sociali; ciunta „a priori“ ambitiositatea fára cale si vanitatea multor'a, dandu-le ocaziune de a-si mesurá si asemená poterile proprie cu ale altoru colegi, si dedandu estmodu teneretulu la obedientia, respectu impromutatu si subordinatiune. Apoi cine nu scie, de ce mare pondu si momentu e ast'a, si cátu de necesaria e pentru viétia acumu dis'a virtute, carea formédia temeulu a tóta libertatea adevadata, genuina si bine intielésa?!

4. Culmea si capaculu gimnasticeii e atletic'a cu scrim'a. Tient'a imediata a atleticeii e desvoltarea coragiului, animosiei, e a face pre june indresnetiu si asiá-dicéundu cavalerescu. Si cátu de necesariu e acést'a in prim'a linia chiaru pentru etatea junile! Dar' cátu de folositoriu, ba neaparatu e apoi pentru etatea barbatésca!

Juneti'a se numesce dulcea primavéra a vietiei nóstre, suav'a etate de flori. Rosele nu-su inse fára spini, si sub dalbele floricéle stau adesea sierpi veninosi ascunsi. „Latet anquis in herba.“ Junimea, si mai cu séma ea, in efervescenti'a etáti sale si cu puçinele sale esperientie, este espusa la numeróse ademeniri spre varie rele; placerile vietiei stau in cale-i cá totu atâte Sirene, de a caroru vóce ascultandu si caror'a cedendu júnele, demulterior si-periclitá cea mai buna si mai ingrigita educatiune de pana aci, si-nemicesce nu odata venitoriulu, ce-i surideá.

Éra barbatulu? Per barbatu lu-ascépta multifariene ocupatiuni serióse ale vietiei, cu cari suntu impreunate felu de felu de greutáti, cari demulterior aparú p'aci nesuportabili, dar' pre cari cu tóte aceste detorinti'a-i demanda a le portá, infruntandu si iavingundu dificultátile opuse. Intr'unu casu cá intr'altulu, pentru june cá si pentru barbatu, se recere coragiu, se recere nesuintia sincera de a impleni ce'a ce ne prescrie detorinti'a, de a o impleni in butulu toturoru dificultátiloru si periceloru, cu carile omulu animosu dá pieptu intru speranti'a victoriei. (Va urmá.)

Dr. GREGORIU SILASÍ.

Poesii de Heinrich Heine.

I.

Stám adúncitu in visuri
Icón'a ei privindu,
Si vedu iubit'a-i fácia
De-odata inviindu.

Vedu cum pe lângá buze
Unu zîmbetu se ivesce,
Vedu unu síragu de lacremi
Din ochi cum isvoresce;

Atunci si-a mele lacrimi
Se curg'-au inceputu,
Si ah, eu nici odata
Nu credú cá te-am perdutu.

C. MORARIU.

¹⁾ *Stoy Encyclop. der Pädagogik, pag. 46—47.*

²⁾ *Sadolet De pueris recte et liberaliter instituendis, Basileae 1538.*

DESPRE AMORU.

— Conversatiune. —

Pare că vedu cetitórele si cetitorii cum suridu, pentru-că voiescu a scrie despre unu obiectu, despre care poetii cei mai renumiti a genului omenescu de mii de ori si in mii de forme au scrisu; si éta eu ace'a, ce altii o-au cântatu in modu sublimu poeticu, in cuvinte alese, in stilu atragatoriu, voiescu a predâ in modu prosaicu, in cuvinte prosaice, in stilu prosaicu, cu unu cuvântu din poezia a face prosa, cá-si-cum sântiemintele poetice s'ar' poté prosaidâ; frumosu voru dice ace'a, cari dejâ suntu supusi sântiemântului puternicu a amorului — adeca amoresatii, ce voiesce elu cu amorulu nostru? Voiesce a-lu dejosi, a-lu prosaidâ? — Nu ve temeti, cetitóreloru si cetitoriloru amoresati, — eu voiescu a-i face fundamentu, cá se póta domni mai cu mare securitate. Iá se vedemu, cum vomu incepe, iubesci si ai iubire in inim'a t'a, cá-si-cum am dice, scriu si am scrisóre, visezú si am visuri etc., inse atâtu verbulu câtu si obiectulu, adeca si conceptulu si conceptiunea se referesce la tine, cá la persón'a prima, — dara tu iubesci pe cinev'a, óre cum si pentru-ce ilu iubesci? Trebuie se ai cauza, — caus'a ace'a se gasesce séu in bunatatea t'a ce esercezi fația de elu, si éta resare in inim'a t'a amorulu din bunavointia, séu in natur'a umana, cá-cí plací pe cinev'a pentru tine — omu, si éta cá se nasce unu amoru din pofta, din concupiscentia, care déca se unesce cu celu mai susu indicatu, este amorulu poeticu despre care asiá multu au scrisu si sântitu poetii.

Déca amorulu din buna vointia e reciproc, se numesce amicitia, asiá dara si amicitia se baséza pe amoru. Dá, déca ce'alalta specie de amoru e reciproca cum se numesce? m'ar' întrebá cinev'a. — Nu scíu, i-asiú respunde eu; si l'asiú indrumá se întrebe pe cei amoresati, si-lu asigurezú, cá-i voru respunde, cá-i fericire; — cá bine séu reu aru respunde, judece cetitorii, cá-cí eu nu me amestecu in trebile amoresatiloru.

Unu filosofu mare dice, cá a iubi in genere atât'a insemnéza, câtu a voi cuiv'a bine,¹⁾ de unde apriatu se vede, cá amorulu este afectulu vointiei, prin care voímu cuiv'a bine. Ore indestulitu-vá-fi amoresatulu, cu deductiunea ast'a, — nu va afirmá elu cá resiedinti'a amorului seu se afla nu numai vointia s'a ci chiar' in inim'a s'a!? E bine, inse trebuie se-sí insemne, cá inim'a scopurile s'ale fie acele bune ori rele prin vointia si prin minte (intellectus) voiesce a si-le realisá; si chiar' pentru ace'a se comitu asiá multe nebunii in privinti'a amorului, cá-cí elu se duce in deseversire numai prin vointia.

Fiindu-câ in decursulu scrierei ici am folositu iubire, cóle amoru si asiá mai departe, cetitoriulu, mai alesu celu amorisatu, usioru póte

veni in confusia, si pentru de a-lu scuti de ast'feliu de neplacere am se adaugu, cá iubirea, a morulu, suntu concepte relative, asiá încátu ori va dice ceneva: eu iubescu pe domnisior'a X, ori: eu suntu amorisatu in d.-siór'a X., totu unulu si acel'asiú sântiemântu si l'a esprimatú

Atâtu iubirea câtu si amorulu, potu se tréca acusiu de vêtuti, acusi de slabitiuni omenesci séu chiar' de pecate, d. e. amoru de patria, iubire de câscigu, iubire de parinti, amoru sensualu, iubire de limb'a materna, iubire de bani; acum judece binevoitoriulu cetitoriu, cá, care ar' fi vêtute, defectu, séu pecatu dintre aceste. Amorulu si iubirea cá vêtuti mai au unu conceptu relativu asiá numitu caritate, care fiindu o vêtute supra-naturala nu póte deficiá.

Pe ténéri i audimu adese vorbindu despre amoru, — si óre despre ce amoru? Despre amoru de patria, amoru de limba, amoru de fapte maretie? Arare-ori despre ast'feliu de amoru, ci despre alt'feliu, care, cându 'lu rostescé prim'a óra, rosiesce, apoi gesticuléza aretându spre inima, cá-si-cum ar' dice, cá acolo-lu dóre, — ce amoru ciudatu, petrunde pâna la inima, daríma de multe ori sântieminte sublime, strica liniscea, departéza somnulu, rapescé mintea ténérului si-lu face se melancoliseze — si elu gândesce, totu gândesce, se usuca umblându pe petióre, ar' dori se fia continuu in giurulu amatei s'ale, se-o privésca, se-i auda glasulu; ce cugetati cetitoriloru! cum am numi noi acestu amoru, care are asiá efecte grandiose asup'a tinerimei? — Amoru se csu alu, care numai pâna atunci are pretiu, pâna atunci póte subsistá, pânacându intre persónele interesate exista respectare fația un'a de alt'a.¹⁾

E unu idealu amorulu ténérilorú, inse unu idealu, care isi are realitatea in natur'a umana; de ace'a nu avemu ce ne mirá de acestu idealu alu tinerimei, cá-cí acel'a sub conducere buna, prudenta se póte desvoltá in o directiune mai nobila, — déca ilu vomu pastrá curatu, departându tóte giurstarile ce ar' conduce inainte de tîmpu la realitatea lui. Educatoriú tinerimei, cându observéza, cá se ivesce in inim'a ei cev'a sântiemântu de amoru, au se se silésca. cá acel'a se se desvolteze in directiune nobila, — vorbindu-i despre amoru si iubirea de natiune, de patria, — predându-i totu-odata si vêtutile crestine despre iubirea lui Domnedíeu si a deaprópelui etc.

In aceste am voítu a scrie in prosa despre amoru, cá cum mi-a succesu, judece cetitoriulu, critisându-me dupa placu si voia.

Amicus.

¹⁾ S. Thom. Aqu. I. q. 20 a. 1. ad 3., a. 2.

¹⁾ Barnutiú: Pedagogi'a pag. 194. §. 135. not. 1.

DIVERSE.

Cronica. — Monumentele istorice ale Romaniei se vor restaura începând încă din anul curent — prevedându-se spre acestu scopu în bugetulu țerei spesele de lipsa.

Armat'a Romaniei se va spori cu două bataliune de vânători și se va prevedea cu unu nou bastimentu de resboiu care va purta numirea Radu-Voda.

Asilulu Dora d'Istria se va numi unu asilu, care se va construi începând din primavér'a anulu curentu în grădin'a S. Vineri din București.

Inventiunea unui romanu. Ioanu Sebesianu, orologieru din Sibiu în Transilvani'a, domiciliatu acum în Filipopolu, caută unu capitalistu, spre a potea începe fabricatiunea unui orologiu inventatu de dânsulu și menitu pentru orbi și surdi. — Inventatoriulu afirmă că noulu orologiu de busunariu, consistându numai din 6 parti principale, e neamenat mai ușoru de construitu și prin urmare multu mai eficient decâtu orológele de buzunariu cu repetiție, care până acum'a se folosescu din partea orbilor și consistă din vre-o 126 de parti. — Capitalulu recerutu din partea inventatoriulu e numai de 4000 fl.

„Gazeta Transilvaniei“ cu începere dela prim'a lunei curente s'a îmbogățitu în cuprinsu. Numerii de Dominec'a esu în câte 2 côle, din cari o mare parte o cuprinde partea literaria, scolastica, economica etc. Acești numeri i potu abonă și deosebi cei ce nu suntu în stare a prenumera diuariulu întregu. Prețulu de prumeratiune la „Gazeta Transilvaniei“ numerii de Domineca, adeca pe anu 52—53 numeri, cari dau 104—106 côle, e numai 2 fl. v. a. unu pretiu atâtu de bagatelu încâtu veri cine 'lu potea plăti, cu atâtu mai vârtosu, că abonamentele se prinescu și în rate semestrali de 1 fl. și trimestrali de 50 cr. — Recomendamu celor mai lipsiti de mijloce abonarea numerilor de Domineca a „Gazetei Transilvaniei“, cari suntu atâtu întocmiti încâtu cetitorii și numai ai acestoru numeri se potu bene orientă în lumea politica-literaria.

Cuptórele erariale cu vaporu în Sibiu. Administratiunea militara a armatei noastre s'a îngrijitu că în casulu unui resboiu armat'a se se pota aprovizionă repede și bine. Intre cele mai mari etablisemente militare în monarhi'a noastră suntu fără îndoielea cuptórele cu vaporu din Budapesta și cele din Sibiu. Acestea din urma, patru, au costatu 60.000 fl. Fie-care cuptoriu are în lantru o largime de 28 metri patrati, și pentru-că se se încăldeșca unu cuptoriu, ardu 4 maji cubice de carbuni de pétra. Temperatur'a în cuptóre în timpulu cócerei pânei este de +210 până la +230 grade Celsius. În timpu de 24 óre se potu cóce

intr'unu cuptoriu 3200 pâni séu 12,000 bucati de pezmeci (zwieback), asiá-dara în tóte 4 cuptórele intr'o dí și o nópte se potu cóce aprópe 13,000 de pâni, — dar' în vreme de resboiu, cându nu se tiene séma de form'a pâniloru, se potu cóce câte 20.000 de pâni în 24 óre. În fie-care cuptoriu suntu lampe asiediate în parete și despartite de interiorulu cuptoriulu prin p reti de sticla grósa, ast'felu că în cuptoriu e mereu lumina în timpulu cócerei. De sine se întielege, că aluatulu întra în cuptoriu prin masnari, totu ast'felu ese și pânea cópta.

Bani vechi. Pe hotarulu comunei Baciu (comitatulu Cojocnei) au aflatu nisce pastori de vite unu vasu de lutu spartu, în care eráu 40 de bucati de bani romani de pe timpulu imperatorulu Augustu, Nero și Vitelliu.

Romani'a juna societatea academica din Vien'a ni-a trimisu raportulu seu pe alu 18-lea anu admiativu dela 1 Octomvrie 1887 până în 30 Septomvrie 1888, din care vedemu că societatea numera 21 membrii fundatori, 72 membrii onorari, 42 membrii emeritati, 36 ordinari și 3 membrii extraordinari. Primesce 45 diurnale, are o biblioteca de 930 opuri unu fondu disponibilu de 1004 fl. 07 cr. unu fondu neatacabilu de 9323 fl. 29 cr. și unu fondu de reserva de 50 fl. Almanachulu edatu de societate a datu unu venitu curatu de 788 fl. 28 cr.

Societatea „Romani'a juna“, dice raportulu, e constituita din studentii academici români, cari 'și facu studiile în Vien'a. Dura sustinerea ei este detorita în cea mai însemnata parte publiculu românulu din tóte partile. Binevoitorii și binefacatorii acestei societati suntu rogati a-i pastră și pre viitoriu simpatiele d-loru și asiá suntemu siguri că „Romani'a juna“ va starui mereu pe calea progresulu. Vivat, floreat, crescat!

Monumentu lui Mateiu Corvinu va se se redice în piati'a Clusulu în tempulu celu mai de aprópe. Spre acestu scopu s'au începutu colecte în tóte partile țerei, și au succesu a si adună dejá o suma frumoșă.

Unu diariu uriasu. În Americ'a apare unu diariu, alu cărui formatu n'a fostu ajunsu nici pe departe de diarele cele mai mari, care au aparutu până acum'a. Diariulu cantaresce 231 grame; are o suprafația de patru metri cu optu pagini, fie-care de câte 12 colóne cu câte 360 rânduri pentru cele optu pagini 35.242 rânduri. Conținutul rândurilor acestora ar' representá, admitându-se 300 pagini de volumu, cinci volume întregi, ce'a-ce în curgere de unu anu ar' formá o biblioteca intréga de 150 volume.

Notiție. — Verst'a cartiloru de jocu. Multi s'au ocupatu a demonstrá vêrst'a cartiloru de jocu; nime inse nu le-a declaratú asiá de betrâne ca invetiaturu Duce de Susex, care a sustinutu că si betrâni Egipteni le-ar' fi cunoscutu. Elu dadeá dovedí, cumcă cartile de jocu ar' fi statu în legatura cu sciinti'a astro-

nomiei. Asiá ar' insemná: cele 13 de o colóre: unu patrariu de anu impartitu in septemâni, asiá si cele 4 colori: cele 4 anutimpuri. Déca se numera dela *as* pâna la *diece*, fantele 11, dam'a 12 si regele 13, se obtiène 91 si de 4 ori (cele 5 colori) 91 face 364 adeca aprocsimativu numerulu dfileloru unui anu. Numerulu totalu a cârtiloru represinta numerulu septemâniloru unui anu.

Mijlocu contr'a mușcaturei caniloru turbati.

— Unu forestieru de 81 ani scrie, in „Leipziger Zeitung:“ — „Nu voi se ducu cu mine in grópa medicamentulu meu multu-probatu, contr'a mușcaturei câniloru turbati. 'Lu voi dá publicitatiei, câ-cí acest'a este ultimulu serviciu ce-lu mai potu face omenirei. — Se se iee otietu de vinu si apa calda, cu care se se spele bine ran'a. Dupa ace'a se se pice o picatura de acidu clorhidricu, câ-cí acidele minerale paraliséza otrav'a scuipatului.“

Otravirile cronice ale tutunului. Dlu Dr. Favarger, mediculu bâiloru dela Aussee, constata, câ fumatulu fâra cumpetu provóca totu felulu de bóle a sistemulu nerviloru si a organelorru respirátore. Elu accentuéza mai cu séma, câ fumatorii mari, adeca acei'a cari fuméza preste mesura suntu espusi pericolului de-a patimi de palpitatie de inima, pentru-câ nicotinu are o influintia deosebitu stricaciósa asupr'a mușchiloru inimei. La fumatori adesea se ivescu suferintie de stomacu. Totu de asemenea fumatulu pe stomaculu golu, strica pof't'a de mâncare si impede câ fórtu multu mistuirea. Din norocire inse bóle serióse numai atunci se nascu, cându cinev'a fuméza din séma afara prea multu. De asemenea unulu din obiceiurile cele mai rele este acel'a de a dá fumulu pe nasu. — In contr'a fumatului competatu din punctu de vedere sanitaru, nu se póte obiectá nimicu. O țigara buna dupa mésa inveselesce pe fumatoriu, si inlesnesce fórtu multu digestiunea. — Câ fumatulu se u'aiba nici o influintia stricaciósa asupr'a sanatatiei, fumatoriulu se se pazésca de-a fumá cu stomaculu golu, ci mai bine numai dupa prândiu si se nu inghitia nici-odata fumulu.

Glume. — Naivu. — Intru-o serata declamatória-musicala, Declamatoriulu se intréba in cursulu declamatiunei: — „Cene-i ace'l'a care alérge asia nóptea târdiu calare pe murgulu seu?“ — si apoi continuându dice: „Da elu e, elu comandantulu nebiruitu etc.“

O dama intorcându-se catra vecinulu seu reflectá: - Curiosu, de ce intréba, déca sci câ cene-i!?

Credintia moderna. — Dama: — Domnulu meu, eu te apretiuescu prea multu si asiu primí bucurosu mân'a d-tale, dar' vedi acum'a sum logodita, — póte cólea dupa Pasci se fi mai norocosu.

Intre dóne cameriere. — Antâ'ia: Vedi déca te portái pe voi'a dómnei si pe tene te presentá la anulu nou, cum m'a presentatu pe mene.

A dó'u'a: — Mai lasá-te tu cu presentulu dómnei. — de dıce ori mai pretiosu presentu mi-a datu mie dom-

In balulu copiiloru — Arangiatorulu, câtra o copilitia: — Da d-t'a dragutia nu ai frate, de ai venit singura.

Copila: Ba am.

Arang.: Da unde e?

Copila: A-casa.

Arang.: Si pentru-ce nu a venit si elu?

Copila: Elu n'a potutu veni.

Arang.: Si pentru-ce nu?

Copila: Pentru-câ chiar' suged